

Yttrande från Europeiska och sociala kommittén om "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Livsmedelspriser i Europa"

KOM(2008) 821 slutlig

(2010/C 128/21)

Föredragande: **József KAPUVÁRI**

Den 9 december 2008 beslutade kommissionen att i enlighet med artikel 262 i EG-fördraget rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

"Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Livsmedelspriser i Europa"

KOM(2008) 821 slutlig.

Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 2 september 2009.

Vid sin 457:e plenarsession den 4–5 november 2009 (sammanträdet den 5 november 2009) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 75 röster för, 5 röster emot och 3 nedlagda röster.

1. Sammanfattning och slutsatser

1.1 Syftet med arbetet för att förbättra livsmedelskedjan och göra den effektivare och mer konkurrenskraftig bör inte vara att sträva efter låga priser på livsmedel. Detta skulle innebära att livsmedelskedjan fortfarande vore på fel spår, precis som den är i dag. Vi behöver se till att förhållandet mellan pris och kvalitet ligger kvar på en realistisk nivå. Om man förväntar sig låga priser i produktionskedjan begränsar detta i slutändan livsmedelsleverantörernas investerings- och innovationsförmåga och även konsumenternas valmöjligheter. Kommissionen måste beakta dessa faktorer och deras sidoeffekter på medellång och lång sikt och inte bara fokusera på de omedelbara fördelarna av låga priser. Det skulle vara fel att påstå att låga livsmedelspriser ligger i konsumenternas intresse. Snarare är det så att konsumenterna gagnas av realistiska priser som garanterar den kvalitet, kvantitet och service som de förväntar sig. Det är däremot lämpligt att använda sig av ett tillvägagångssätt som syftar till att begränsa prisvolatiliteten, eftersom detta skapar större tillförlitlighet och förutsägbarhet i livsmedelskedjan.

1.2 Det ligger i Europeiska unionens intresse att se till att konsumenterna har tillgång till säkra livsmedel på lång sikt. I detta syfte är det nödvändigt med en hög grad av självförsörjning. Hållbart jordbruk kan i sin tur bara garanteras genom forskning och utveckling samt innovation och teknisk utveckling, och detta kräver medel från den gemensamma jordbrukspolitiken. Tillgången till dessa medel måste dock vara ordnad på ett sådant sätt att man uppmuntrar anpassning till marknadsvillkoren, samtidigt som man gör det obligatoriskt att erbjuda information och att samarbeta, och att noga överväga frågor om landsbygds utveckling.

1.3 Handlingsutrymmet kan bara utvidgas om ett samråd äger rum på bredast möjliga bas i samhället. För vart och ett av de områden där man vill göra insatser, måste man utföra bakgrundsanalyser, upprätta en exakt handlingsplan och tydligt definiera

vilka befogenheter och vilken ansvarsfördelning som gäller. Allt detta är viktigt, med tanke på att åtgärder som rör livsmedelspriser får effekter för ett komplext samspel mellan olika faktorer. Livsmedel är den kraft som mest av allt håller ihop samhället. Livsmedel är av strategisk betydelse och konsumentförtroendet är högt. Mot bakgrund av detta måste produktionsvillkoren utformas på ett sätt som gör att de inte hotar den långsiktiga hållbarheten.

1.4 Det är inte möjligt att begränsa investeringarna i råvaror, som vanligen äger rum via börserna. Man måste dock finna ett sätt att minska effekterna av de faktorer som inte avspeglar den faktiska efterfrågan, eftersom dessa stör försörjningskedjan för jordbruksprodukter. Även om unionen är medveten om sitt ansvar när det gäller livsmedelsförsörjningen i utvecklingsländerna, så får man inte glömma att unionens främsta uppgift är att garantera medborgarnas försörjning av en komplett uppsättning säkra livsmedel genom att minska beroendet av världsmarknaderna och bevara EU:s oberoende.

1.5 EESK stöder initiativet till **högnivågruppen för livsmedelsindustrins konkurrenskraft**, som inrättades genom kommissionens beslut av den 28 april 2008 (2008/359/EG). Kommittén ser fram emot att få ta del av resultaten av högnivågruppens arbete. Att uppnå så hög stabilitet som möjligt på livsmedelsmarknaderna bör vara ett av de viktigaste målen för högnivågruppens arbete.

2. Kommissionens meddelande

2.1 På grund av de snabba prisökningarna på jordbruksprodukter under andra halvåret 2007 har även livsmedelspriserna hos detaljhandlarna stigit avsevärt. Kommissionen tar upp problemet i sitt meddelande om "De stigande livsmedelspriserna – Riktlinjer för EU:s agerande" (KOM(2008) 321 slutlig).

2.2 Kommissionen anser att nyckeln till att uppnå detta mål är att identifiera och lösa rättsliga och konkurrensrelaterade problem i livsmedelskedjans funktionssätt. Meddelandet består av fem avsnitt där man analyserar situationen och rekommenderar åtgärder för att lösa problemen.

2.3 Enligt meddelandet hade den plötsliga uppgången i priserna på jordbruksråvaror sin grund i en kombination av strukturella och tillfälliga faktorer. Strukturella faktorer som ökad befolkningstillväxt, ökade inkomster i tillväxtekonomierna och framväxten av nya avsättningsmöjligheter har stärkt den globala efterfrågan.

2.4 "Från och med augusti 2007 till juli 2008 bidrog inflationen för livsmedel (exklusive alkohol och tobak) till cirka en procentenhet av den totala inflationen." Prisutvecklingen kännetecknades bland annat av skillnaderna i höjda priser på förädlade respektive oförädlade livsmedel, på grund av att priset påverkas av flera komponenter.

2.5 Kommissionen förutspår att inflationen i fråga om livsmedel sjunker och att livsmedelsprisernas påverkan på den totala inflationen minskar under de närmaste två åren.

2.6 Kommissionen anser att de restriktioner för jordbruksexport som vissa länder införde förra året gjorde mer skada än nytta, eftersom de förvanskade marknadssignalerna.

2.7 Sedan början av 2006 har investeringarna ökat kraftigt på dessa marknader, vilket illustreras av det totala antalet utestående terminskontrakt hos marknadsaktörerna.

2.8 Meddelandet innehåller en tabell över vilka faktorer som skapar konkurrensproblem, och den ser ut som följer:

- Karteller.
- Inköpsavtal.
- Prisbindning.
- Avtal om försäljning av ett enda varumärke.
- Egna varumärken för produkter.
- Kopplingsförbehåll.
- Exklusiva leverantörsavtal.
- Certifieringssystem.

2.9 På grundval av sin analys föreslår kommissionen en färdplan för att förbättra livsmedelskedjans funktion, och den består av fyra huvudkomponenter.

2.10 Kommissionen hoppas att rekommendationerna från den högnivågrupp för livsmedelsindustrins konkurrenskraft som inrättades våren 2008 ska hjälpa livsmedelskedjan att förbättra sin konkurrenskraft.

2.11 För att råda bot på de potentiella konkurrensbegränsande metoder som identifieras som problem i avsnitt 4, vill kommissionen inom ramen för Europeiska konkurrensnätverket fortsätta dialogen med de nationella konkurrensmyndigheterna i syfte att säkerställa att konkurrensreglerna tillämpas på ett konsekvent och väl samordnat sätt inom hela EU, något som också är till de europeiska konsumenternas fördel.

2.12 I samband med översyn av bestämmelser på nationell nivå och/eller EU-nivå som kan innebära problem för livsmedelskedjans funktion, tar man i meddelandet upp följande bestämmelser och metoder:

- Bestämmelser som begränsar nya företags tillträde till marknaden.
- Bestämmelser som begränsar företagets förmåga till priskonkurrens. Dessa bör ses över.
- Metoder som snedvrider förhållandet mellan leverantörer och detaljhandlare. Dessa bör motverkas.

2.13 Kommissionen ska därför tillsammans med tillsynsmyndigheter för råvarumarknaderna och i nära kontakt med andra tillsynsmyndigheter utanför EU (i synnerhet i USA där den viktigaste handeln sker) granska vilka åtgärder man kan vidta för att minska prisvolatiliteten på marknaderna för jordbruksvaror.

2.14 På grundval av detta arbetsprogram och närliggande åtgärder ska kommissionen utreda om det är möjligt att vidta ytterligare åtgärder, och man föreslår att Europeiska rådet tar upp frågan igen i december 2009.

3. Allmänna kommentarer

3.1 De strukturella faktorer som lett till stigande priser på jordbruksprodukter kommer att finnas kvar på medellång sikt. Prissvängningarna under de senaste två åren tyder dock på att marknaden för jordbruksprodukter måste acceptera ökad prisvolatilitet. Den rådande ekonomiska krisen har enbart hämmat efterfrågeökningen på världsmarknaden, och som en effekt av det kan vi när som helst få se en upprepning av den händelseutveckling som inleddes i mitten av 2007, vilket gör att jordbruksmarknaderna blir ännu mindre förutsägbara. Dessutom är det omöjligt att anpassa sig till en efterfrågan som uppstår på grund av en spekulativ prismanipulation som inte avspeglar den faktiska efterfrågan, eftersom detta skulle kräva en grad av flexibilitet som inte är förenlig med jordbruksproduktionens natur och potential.

3.2 Europeiska unionen är medveten om att fluktuerande jordbrukspriser inte bara påverkar hela jordbrukssektorn, utan också konsumenterna, genom livsmedelspriserna. Plötsliga och stora prissvängningar innebär att vi behöver ompröva EU:s jordbrukssektors ställning. Högnivågruppen för jordbruksindustrins konkurrenskraft är ett lämpligt forum för detta. I det sammanhanget behöver vi klargöra: 1) hur EU:s jordbruk ska se ut i framtiden, 2) jordbrukets framtida ställning i EU-politiken, och vi behöver även överväga 3) hur vi ska hantera konsekvenserna av öppnare marknader samt 4) hur man ska korrigera obalanserna när det gäller relationerna inom livsmedelskedjan.

3.3 Trots att inga framsteg har gjorts för att utveckla den territoriella specialiseringen inom EU sedan den gemensamma jordbrukspolitiken lanserades, så ser man tydliga tecken på att detta förekommer på de internationella marknaderna. På grund av att EU-marknaderna successivt har öppnats för varor från tredje land tvingas EU:s jordbruksproducenter att konkurrera på en marknad där lika villkor inte existerar. Som en följd av detta försvagas de europeiska producenternas ställning på marknaderna. På medellång sikt kan denna utveckling allvarligt skada landsbygdens ekonomi i Europa. EU kan därför driva en öppen handelspolitik endast om det fortfarande finns olika former av ekonomiskt stöd till jordbruksproducenterna och detta erbjuder tillräcklig stimulans för att man ska upprätthålla produktionsnivåerna.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Utvecklingen av priserna på jordbruksråvaror och livsmedel

4.1.1 När krisen är över kommer antagligen efterfrågan på jordbruksprodukter att återigen öka mer än vad tillgången gör. Som en följd av detta kommer dessa produkter troligen att på nytt bli mer attraktiva för riskkapital. Om variationerna i jordbrukspriser ger högre avkastning än andra finansmarknadsinstrument, skulle detta kunna leda till fluktuationer liknande dem vi sett under de senaste två åren. Med tanke på vilka ekonomiska villkor som gäller efter en kris är sannolikheten att detta inträffar mindre än vad den var 2007. I vilket fall som helst måste vi förbereda oss på att priserna kommer att fortsätta fluktuera på medellång sikt.

4.1.2 Såsom Europaparlamentet underströk i sin resolution av den 26 mars 2009 (2008/2175(INI)) går en allt mindre del av livsmedelspriserna i detaljhandeln till jordbruksproducenter och livsmedelsförädlingsföretag. Det står därför klart att prissvängningar i början av livsmedelskedjan endast får en begränsad och förse- nad effekt på detaljhandelspriserna.

De stigande livsmedelspriserna i detaljhandeln påverkar i synnerhet dem som lägger en stor del av sin inkomst på livsmedel. Detta hör nära samman med på vilken nivå den ekonomiska utvecklingen ligger i ett land och det är därför som stigande livsmedelspriser har fått de största konsekvenserna för inflationen i de nya EU-medlemsstaterna. I dessa låglöneländer kan livsmedel stå för upp till 40–50 procent av hushållens totala utgifter.

4.1.3 Under de närmaste åren kommer livsmedelspriserna antagligen att ligga över genomsnittet för perioden 2002–2006, men under 2007 års nivåer. Samtidigt kommer priserna att fluktuera extremt mycket. En oövalkommen förändring som beror på de två senaste årens händelseutveckling är att priserna har blivit känsligare för signaler från marknaden. Med tanke på att informationen om faktorer både på utbuds- och efterfrågesidan förmodligen kommer öka, så kommer priserna att fortsätta fluktuera. Massmedia har även här en viktig roll att spela, eftersom effektiva massmedia ger marknaderna omedelbar information om allt som händer i världen.

4.1.4 EU:s jordbruksproducenter måste förbereda sig på att möta en ständigt ökande efterfrågan på livsmedel. Både kvantiteten och kvaliteten på EU:s jordbruksproduktion måste förbättras. Den gemensamma jordbrukspolitiken har dock ett betydande

ansvar för att se till att det successiva öppnandet av EU-marknaderna inte undergräver de europeiska livsmedelssektorernas konkurrenskraft. EU behöver en långsiktig jordbruksstrategi, där man definierar i hur hög grad gemenskapen ska sträva efter att vara självförsörjande för vissa produkter. Vi måste dock acceptera att unionen på medellång sikt kommer att vara tvungen att importera ett stort antal produkter.

4.2 Vilken roll spekulation kring priserna på jordbruksråvaror kan spela

4.2.1 Andelen kapital från olika pensions- och investeringsfonder samt nationella placeringsfonder på den internationella finansmarknaden växer ständigt, genom swappar, banker och multinationella konglomerat. På grund av sin storlek har de sistnämnda ett betydande inflytande på de marknader där de agerar. Efter att ha misslyckats med att nå en tillfredsställande avkastning genom traditionella investeringar har de övergått till råvarumarknaderna.

4.2.2 På grund av högriskinvesteringarnas spekulativa karaktär påverkar de priserna på kort sikt, men inte på lång. Inom jordbruket måste man tänka över följderna av denna utveckling och av utvecklingen på finansmarknaderna i allmänhet. Finansmarknadsinstrument som ger stora prissvängningar för jordbruksprodukter och inte avspeglar de reella produktflödena påverkar prisrörelserna på de fysiska marknaderna på ett negativt sätt.

4.3 Livsmedelskedjans funktionssätt

4.3.1 Såsom kommissionen påpekar i sitt arbetsdokument om frågan (SEK(2008) 2972) finns det ett nära samband mellan händelserna på jordbruksmarknaderna under de senaste två åren och störningarna i livsmedelskedjans funktionssätt. Fördelningen av priserna på jordbruksprodukter inom livsmedelskedjan speglar vilken förmåga varje länk i kedjan har att skydda sina egna intressen.

4.3.2 Konkurrensmyndigheter som har för avsikt att bedöma om konsolideringsprocessen försämrar konkurrensvillkoren i livsmedelskedjan skulle kunna hamna i en svår position. Det är viktigt att diskutera de olika former av konkurrensbegränsande metoder och konkurrensrelaterade problem som kommissionen pekar på och som i vissa fall förekommer mellan jordbruksleverantörer och handelsstadiet av produktionskedjan, för att anpassa förhållandena till de ekonomiska villkoren och marknadsvillkoren. Som kommissionen påpekar bör man se till att konkurrensbestämmelserna tillämpas på ett enhetligt och samordnat sätt i hela EU. Livsmedelskedjan är tillräckligt fragmenterad för att säkerställa att enskilda transaktioner inte får konkurrensbegränsande följder för den inre marknaden. Den praxis som diskuteras i meddelandet visar att en viss grad av koncentration kan få allvarliga konkurrensbegränsande effekter för ett visst land eller en viss produkt. En ökande bearbetningskapacitet som – förutsatt att det finns stordriftsfördelar – kan nå en dominerande ställning på en viss produktmarknad skulle kunna minska konsumenternas valmöjligheter och driva bort små och medelstora företag från

marknaden. Detta har blivit mer påtagligt sedan egna varumärken för produkter började spela allt större roll. Samtidigt kan det faktum att priskonkurrensen för närvarande dominerar företagets kommersiella strategier leda till produkter som har sämre näringsvärde. Trots att livsmedelssäkerheten blir bättre innebär ersättandet av naturliga ingredienser med artificiella av lägre näringsvärde att livsmedel i allt högre grad inte uppfyller konsumenternas behov av högkvalitativ näring.

4.3.3 Vi skulle vilja föreslå att de ersättningsmetoder som stora detaljhandlare använder ska läggas till på listan över konkurrensbegränsande metoder i tabell 1. Dessa metoder gör det möjligt att å ena sidan frikoppla leverantörspriser och faktiska kostnader, och å andra sidan de priser som betalas av detaljhandlare och konsumenter. Detta leder till att referenspriser fastställs på orealistiskt låga nivåer, långt under vad som skulle kunna uppnås genom ökad effektivitet. Konkurrensbegränsande metoder som karteller och exklusiva leverantörsavtal är fullständigt oacceptabla, liksom användning av en dominerande ställning för att ensidigt införa villkor för leverantörer. Samtidigt döljer denna teknik för att skapa dubbla vinstmarginaler – detaljhandlare har avsevärda vinstmarginaler, inte bara på konsumenter, utan också på leverantörer, på grund av återbetalningar – de kommersiella vinstmarginalerna, och den hjälper därför till att snedvrída fördelningen av inkomster från livsmedelskedjan. Detta är en konkurrensbegränsning, eftersom den kräver att leverantörer anpassar sig till ett pris som inte har mycket att göra med produktionskostnaderna.

4.3.4 EESK instämmer till fullo i den oro som kommissionen uttrycker för när det gäller vissa konkurrensbegränsande metoder som kan förändra livsmedelskedjans funktions sätt. I detta sammanhang verkar det stå klart att maktbalansen mellan producenter, förädlingsföretag och detaljhandlare behöver uppmärksammas mer. Att makten koncentreras nedströms gör att detaljhandlarna får en dominerande ställning gentemot producenter och förädlingsföretag, och detta möjliggör oönskat missbruk av denna ställning. Därför bör vårt sätt att se på konsumenternas välbefinnande inte bara fokusera på sänkta priser på kort sikt, utan också vara mer långsiktigt, samtidigt som både direkta och indirekta effekter beaktas, i syfte att förebygga ekonomiska svårigheter för leverantörer, brist på innovation, minskade valmöjligheter och till och med – på lång sikt – högre priser.

5. En färdplan för hur livsmedelskedjan ska förbättras

5.1 Att garantera en korrekt fördelning av ersättningarna i livsmedelskedjans olika steg är en mycket komplicerad uppgift och vissa aspekter kräver omfattande ingripanden i marknadsprocesserna. Åtgärderna är dock absolut nödvändiga om man ska kunna se till att europeiska livsmedel kan förbättra sin konkurrenskraft på en verklig grund.

5.1.1 EESK välkomnar kommissionens ansträngningar att skapa insyn i marknaderna. En bättre förståelse av hur marknaden fungerar och vilken roll de olika länkarna i kedjan spelar kommer alltså till vara till nytta. Det är mycket viktigt att det görs en detaljerad analys av den här kedjan, så att myndigheterna kan

vidta lämpliga åtgärder om man finner brister och störningar i den. EESK stöder därför helhjärtat det tillvägagångssätt som kommissionen föreslår i sitt meddelande, och kommittén kommer att samarbeta till fullo vid genomförandet av det.

Kommissionen bör dock tänka på att villkoren varierar från en sektor till en annan och från ett land till ett annat. De faktorer som bestämmer priserna skiljer sig därför åt och de är dynamiska snarare än statiska.

Alla kommissionens insatser för att utarbeta och inrätta ett permanent verktyg i syfte att övervaka livsmedelspriserna och inkomstfördelningen längs kedjan bör baseras på dessa fakta, och resultaten bör ses som en referens snarare än en osviklig sanning.

5.1.2 Livsmedelskedjan kan bara göras mer konkurrenskraftig om det finns ett mycket närmare samarbete inom kedjan. Själva termen "kedja" tyder på att varje länk bara samarbetar med de allra närmaste länkarna, medan sann effektivitet bara kan säkerställas om alla arbetar tillsammans i gemensamt intresse. Om vi verkligen anser att det är konsumenternas behov som via produkterna ska bestämma villkoren för hur livsmedelskedjan fungerar, så är det dags att aktörerna i kedjan tar sig en ordentlig funderare.

5.1.3 Europeiska unionen måste till fullo acceptera att många av de faktorer som kommissionen tar upp i sitt meddelande inte kan hanteras genom konkurrenspolitiska åtgärder. Harmonisering av konkurrenslagstiftningen och samarbete mellan konkurrensmyndigheter är bara effektivt när man har att göra med konventionella fall av konkurrensbegränsande metoder (t.ex. karteller och vilseledande reklam). Erfarenheten visar att konkurrenslagstiftningen inte är ett lämpligt verktyg för att avhjälpa de situationer som förtecknas i tabell 1, eftersom de inblandade är ömsesidigt beroende av varandra på ett mycket komplicerat vis. Vissa detaljhandlarkedjors inflytande på marknaden berättigar inte en reaktion från konkurrensmyndigheter på gemenskapsnivå. En viktig punkt är dock att ur en leverantörs synvinkel har beroendet av enskilda detaljhandlare och inköpscentraler blivit en avgörande faktor för om de kommer att överleva på marknaden. En följd av detta är att samarbetet mellan detaljhandlare och leverantörer har blivit ensidigt till karaktären.

Samtidigt skulle strängare sanktioner inom konkurrenslagstiftningen på ett effektivt sätt motverka metoder som innebär att konsumenterna blir vilseledda.

Arbetet med översynen av konsumentskyddet kommer att fortsätta under de närmaste åren. Detta har att göra med kvaliteten på livsmedel som på grund av mer öppna marknader kommer in på den inre marknaden från tredje land, och på vilka villkor dessa livsmedel produceras. Bland annat avspeglar den ökande importen ett fokus på priser och på att betala mindre för livsmedlen. Detta går dock hand i hand med ökade risker för lägre livsmedels säkerhet och konsumentskydd, med tanke på att många importvaror kommer från regioner där livsmedelsproduktionskulturen är på en mycket lägre nivå än i Europa.

5.1.4 Det finns inte mycket utrymme för att blanda sig i detaljhandlarnas kommersiella policy. Men vi bör ändå identifiera alla steg som kan göra det möjligt att förflytta fokus i stora detaljhandlars kommersiella policy bort från sänkta priser (eller i vissa fall det lägsta priset). Det är detta fokus som skapar den nuvarande obalansen i inkomstfördelningen inom livsmedelskedjan, och det påverkar också konsumenternas attityder.

5.1.5 Europeiska unionen kan bara agera effektivt för att korrigera missförhållanden i livsmedelskedjan och göra den mer effektiv om den kan stödja sig på tillgänglig information. En annan viktig uppgift för EU är att öka medvetenheten bland de europeiska konsumenterna så att de kan göra mer välinformerade val. Konsumenterna är nyckeln till det europeiska jordbrukets och den europeiska livsmedelsindustrins överlevnad och hållbara utveckling. En ökad konsumentmedvetenhet i Europa skulle kunna medverka till användning av en av gemenskapens grundläggande principer: preferens för gemenskapsprodukter – en princip som oundvikligen har åsidosatts under Gatt- och WTO-förhandlingarna.

När vi tar fram ett övervakningsinstrument måste vi se till att det ingår stimulans till marknadsaktörer att ge tillförlitlig information till systemet. Till exempel skulle detta kunna inbegripa

skatteinspektioner, skattelättnader och subventioner. Att säkerställa öppenhet och insyn på frivillig basis är inte något reellt alternativ.

5.1.6 För att minska de negativa effekterna av spekulation bör vi överväga om det är möjligt att införa bestämmelser som garanterar att endast börstransaktioner som backas upp av verkliga garantier i varor är tillåtna, i motsats till nuvarande marknadsmetoder som tillåter att mycket begränsade varuflöden utövar ett avsevärt inflytande på marknadspriserna, vilket i sin tur innebär prisförändringar på den fysiska marknaden.

5.1.7 Kortare livsmedelskedjor:

Att minska antalet mellanhänder mellan jordbruksproducenter och konsumenter skulle kunna bidra till att kedjan fungerar effektivare. Om man följer exemplet med program för att distribuera mjölk och frukt till skolbarn, så ser man att direktkontakter mellan producenter och konsumenter borde uppmuntras. Ett av de enklaste sätten att göra detta är att uppmuntra till anordnande av traditionella närmarknader där bönderna säljer sina produkter. Detta skulle bidra till att bevara livsstilen på landsbygden och hålla små och medelstora jordbruk kvar i näringen, förutom alla andra fördelar det innebär.

Bryssel den 5 november 2009

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
Mario SEPI
